

Vlaamse
UNESCO
Commissie

Organisatie van de
Verenigde Naties
voor Onderwijs,
Wetenschap en Cultuur

Advies Nominatieprocedure voor immaterieel cultureel erfgoed vanuit Vlaanderen bij Unesco

Vlaamse Unesco Commissie

De **Vlaamse Unesco Commissie (VUC)** is in 2003 opgericht door de Vlaamse Regering om de band tussen de Vlaamse Gemeenschap en Unesco te bevorderen, met specifieke voorlichtings- en adviestaken.

Zo stelt het oprichtingsbesluit dat de VUC aan de Vlaamse Regering, of aan haar ministers voor wat hun bevoegdheden betreft, schriftelijk **advies** kan geven over door Unesco voorgestelde specifieke initiatieven, aandachtspunten, activiteiten en bijzondere programma's, en over de samenwerking tussen Unesco en Vlaanderen.

De VUC telt twaalf stemgerechtigde **commissieleden** (waaronder vijf ambtenaren en zeven externe experts), drie formele raadgevende leden en een aantal bijkomende adviserende leden. Zij hebben allemaal een deskundigheid op een of meerdere Unesco-thema's, -conventies of -programma's. De huidige voorzitter van de commissie is de Leuvense erector Marc Vervenne; Jorijn Neyrinck, experte immaterieel cultureel erfgoed, is vicevoorzitter.

Inhoudsopgave

1	Samenvatting: voor een helder proces en beter resultaat	4
2	Voorwoord: waarom de werkwijze veranderen?	5
2.1	<i>Context</i>	5
2.2	<i>Opbouw van de adviesnota</i>	6
3	Vlaanderen en de Unesco 2003 Conventie	7
3.1	<i>Unesco 2003 Conventie</i>	7
3.2	<i>Lijsten en registers</i>	7
3.3	<i>Inventariseren en betrokkenheid</i>	9
3.4	<i>Evolutie van het Vlaams beleid</i>	10
3.5	<i>Advisering bij het Vlaams beleid</i>	11
3.6	<i>Vlaanderens internationale voortrekkersrol</i>	12
4	Internationale vergelijking	14
4.1	<i>Situering</i>	14
4.2	<i>Vormelijke procedure</i>	14
4.2.1	Kandidaatstelling	14
4.2.2	Selectie	15
4.2.3	Ondersteuning dossiervorming	15
4.3	<i>Inhoudelijke criteria</i>	16
4.3.1	Inhoudelijke differentiatie	16
4.3.2	Geografische differentiatie	16
4.3.3	Internationale positionering	17
4.4	<i>Multinationale dossiers</i>	17
5	Advies	19
5.1	<i>Vormelijke procedure</i>	19
5.1.1	Open oproep	19
5.1.2	Expertcommissie	20
5.1.3	Geselecteerde kandidaten	20
5.1.4	Uitwerking Vlaamse nominatie	21
5.2	<i>Inhoudelijke criteria</i>	22
5.2.1	Inhoudelijke differentiatie	22
5.2.2	Geografische differentiatie	22
5.2.3	Internationale differentiatie	23
5.3	<i>Multinationale dossiers</i>	23
5.4	<i>Nood voor dringende borging</i>	24
6	Bijlages	25
6.1	<i>Overzicht: Unesco-erkenningen uit Vlaanderen</i>	25
6.1.1	Representatieve Lijst Immaterieel Cultureel Erfgoed van de Mensheid	25
6.1.2	Register van Goede Borgingspraktijken	27
6.2	<i>Schematisch overzicht internationale benchmark</i>	28

1 Samenvatting: voor een helder proces en beter resultaat

Momenteel ontbreekt er een formeel beleid voor de selectie en de nominatie van Vlaamse kandidaturen voor Unesco-erkenning in het kader van de **2003 Conventie voor de Borging van Immaterieel Cultureel Erfgoed**.

De Vlaamse Unesco Commissie (VUC) raadt ten stelligste aan om hiervoor een **procedure** uit te werken. Het advies dat de commissie in deze nota voorlegt, wil een aanzet geven om deze lacune op te vullen.

Op basis van een internationale benchmark en rekening houdend met de Vlaamse context stelt de VUC voor een procedure te voorzien met **regelmatige open oproepen** voor kandidaten. Een **specifieke expertencommissie** dient de kandidaatstellingen te evalueren.

Bij de selectie hanteren we naast de criteria uit de 2003 Conventie het best ook **eigen criteria** gericht op inhoudelijke, geografische en internationale differentiatie. De VUC stelt voor om daarbij de volgende klemtonen te leggen:

- **Inhoudelijk:** voorrang geven aan erfgoed dat vanuit Vlaanderen tot dusver thematisch en inhoudelijk minder talrijk vertegenwoordigd is op de Unesco-lijsten.
- **Geografisch:** voorrang geven aan praktijken die op meerdere plaatsen binnen Vlaanderen – en over de grenzen heen voor multinationale dossiers – worden beleefd.
- **Internationaal:** voorrang geven aan vormen van erfgoed die nog niet of amper op de Unesco-lijsten voorkomen en zo een vernieuwende dimensie bieden in de internationale lijstvorming.

Eenmaal een kandidaat voor nominatie is geselecteerd, moeten er ook middelen zijn voor de gedegen **uitwerking van het dossier**, met externe ondersteuning vanuit de Vlaams erkende cultureel-erfgoedorganisaties voor de betrokken erfgoedgemeenschap. Dit is noodzakelijk om de slaagkansen van het dossier te maximaliseren.

Voorts pleit de VUC voor de nodige aandacht en gepaste voorzieningen voor de deelname aan en omgang met **multinationale dossiers**, evenals voor nominaties bij het **Register van Goede Borgingspraktijken**. De omgang met de **Lijst van Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nood voor Dringende Borging** moet in de toekomst nog verder bekeken worden.

2 Inleiding: waarom de werkwijze veranderen?

Vlaanderen speelde van bij de opstart een markante voortrekkersrol bij de **Unesco 2003 Conventie voor de Borging van Immaterieel Cultureel Erfgoed**, met een doordachte beleidsvisie, kwaliteitsvolle expertise en internationale samenwerking. Deze aanpak is op vele aspecten een erkende goede praktijk, maar op een cruciaal element lopen we nog achter: het ontbreekt Vlaanderen aan een formeel beleid voor de selectie en nominatie van kandidaturen voor Unesco-erkenning in het kader van de 2003 Conventie.

Als pionier heeft Vlaanderen in de beginjaren meerdere dossiers spontaan kunnen indienen zonder verdere selectieprocedure of prioritering. Inmiddels heeft Unesco een jaarlijks plafond aan aanvraagdossiers vastgelegd en voorrangsregels ingesteld, waardoor een **meer doordachte aanpak met een gemotiveerde keuze zich opdringt**. Daarbovenop komen de recente ervaringen met de gefaalde nominatie van het dossier rond de 'Last Post Ceremony' (2017) en het incident rond en de terugtrekking en schrapping van 'Aalst Carnaval' (2019). Een reflectie over de keuze van deze of gene nominatie is daarom des te pertinenter, willen we dergelijke voorvallen in de toekomst vermijden.

Het Vlaamse erfgoedveld is al langer vragende partij om meer duidelijkheid en zekerheid te krijgen over de aanpak wanneer een erfgoedgemeenschap zich kandidaat wil stellen voor een erkenning als Unesco's immaterieel erfgoed. In de brief van 11 mei 2020 richtte minister-president Jan Jambon zich tot de Vlaamse Unesco Commissie (VUC) met het **verzoek een advies** uit te brengen over de werkwijze voor het nomineren van Vlaamse kandidaturen in het kader van de 2003 Conventie. Met dit advies wil de VUC aan deze vraag gevolg geven en een aanzet geven om de huidige lacune op te vullen.

2.1 Context

In 2006 ratificeerde België de Unesco 2003 Conventie voor het borgen van immaterieel cultureel erfgoed. Binnen die Conventie kunnen lidstaten immaterieel erfgoed voordragen voor de **drie lijsten**:

1. De Representatieve Lijst van het Immaterieel Cultureel Erfgoed van de Mensheid
2. De Lijst van Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nood voor Dringende Borging
3. Het Register van Goede Borgingspraktijken

Een lidstaat kan om de twee jaar een kandidatuur voordragen. Binnen België is een **beurtrol** afgesproken waarbij de drie gemeenschappen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest beurtelings een kandidatuur voorleggen. De Vlaamse Gemeenschap zou mogelijk in 2022 een kandidatuur kunnen insturen als de Duitstalige gemeenschap, die normaal in dat jaar aan de beurt is, haar beurt niet zou benutten. In ieder geval kan de Vlaamse Gemeenschap in het voorziene jaar 2024 een kandidatuur indienen.

Meerdere erfgoedgemeenschappen lieten de voorbije jaren weten interesse te hebben in een nominatie voor Unesco. Met het oog op de keuze voor een mogelijke kandidatuur vanuit Vlaanderen lijkt het daarom aangewezen een werkwijze voor de selectie van een kandidaat te bepalen. Op die manier kan vanaf de volgende **kandidaatstelling** een helder antwoord worden geformuleerd op de vele vragen vanuit erfgoedgemeenschappen omtrent kandidaatstellingen en selectiecriteria.

Voor de internationale kandidaturen vanuit Vlaanderen in het kader van de Unesco 2003 Conventie, is er sinds 2012 **geen vaststaande procedure** en formule van advisering. Er is geen uitgeschreven reglement voorhanden en er is geen bevoegde commissie ter zake aangeduid. Voor de advisering van het dossier rond de Biercultuur is in 2013-2014 op ad hoc basis een – deels internationale – commissie bijeengebracht. Multinationale dossiers verliepen

in recente jaren op individuele basis via de administratie. Gegadigden die zich kandidaat willen stellen voor een internationale nominatie vanuit Vlaanderen in het kader van de Unesco 2003 Conventie, tasten dus momenteel in het duister hoe ze hiervoor tewerk kunnen gaan.

Na tien jaar pilootfase, waarin een Vlaams beleid inzake immaterieel cultureel erfgoed is ontwikkeld, is er een grotere maturiteit zowel aan de kant van de erfgoedgemeenschappen als aan de kant van de overheid om dit soort dossiers grondig voor te bereiden. Het uitwerken van een nominatieprocedure wil bijdragen tot meer **transparantie en duidelijkheid** in de selectiemechanismen. Het wil ook de **slaagkansen** van de Vlaamse kandidaturen verhogen door een betere begeleiding, een hogere kwaliteit van de ingediende dossiers en een onderbouwde selectie op Vlaams niveau.

Een **visie** omtrent de positie die Vlaanderen internationaal wil spelen en een duidelijk afwegingskader met betrekking tot de selectie en nominatie van een kandidatuur uit Vlaanderen is in het licht van een volgende beurtrol bijzonder relevant en urgent. Het vormt een heel boeiende uitdaging om proactief deze visie en kaders uit te zetten, wanneer Vlaanderen straks – wellicht in maart 2022 – opnieuw aan de beurt komt.

2.2 Opbouw van de adviesnota

De hoofdvraag in de voorliggende adviesnota luidt: **hoe kan een Vlaamse nominatieprocedure worden vormgegeven voor de drie lijsten, zowel vormelijk als inhoudelijk?**

Om te bekijken wat de beste aanpak zou zijn is een **benchmark** uitgevoerd, waarin de procedures en werkwijze in andere landen met elkaar vergeleken worden. Er is gekozen om de werkwijze in **Nederland, Frankrijk, Duitsland, Zwitserland en Finland** onder de loep te nemen. Het gaat om vijf West-Europese landen met een matuur en interessant ICE-beleid die gereguleerde erkenningsprocedures hanteren en actief dossiers voordragen bij Unesco, waarbij de nodige informatie beschikbaar was. Van de besproken landen hebben we ook bekeken welke praktijken inspirerend kunnen zijn voor de ontwikkeling van een eigen selectie- en nominatiebeleid in Vlaanderen.

De adviesnota is als volgt opgebouwd:

- De **samenvatting** van het advies, met de belangrijkste conclusies en aanbevelingen, is aan het begin van de nota opgenomen.
- Het onderbouwde advies begint met een schets van de **context** van de Unesco 2003 Conventie en hoe Vlaanderen hiermee de eerste tien jaar is omgegaan. Op de pioniersrol van Vlaanderen is reeds gewezen, maar nu is er nood aan een meer professionele aanpak en dient een procedure uitgewerkt te worden.
- Vervolgens wordt een **internationale vergelijking** gemaakt, waarbij we telkens kijken naar de vormelijke procedure die de andere landen toepassen, alsook naar de inhoudelijke criteria die zij hanteren – op basis van de inhoudelijke en geografische differentiatie en de internationale positionering – voor de selectie van hun kandidaturen. Ook staan we stil bij de wijze waarop die landen omgaan met multinationale dossiers.
- Het volgende onderdeel bevat het **uitgewerkte advies** van de VUC, waarbij dezelfde indeling wordt gehanteerd als bij de internationale vergelijking: welke vormelijke procedure stellen wij voor? Welke inhoudelijke criteria worden het best toegepast? Hoe gaat Vlaanderen het best om met multinationale dossiers?
- Als **bijlage** is een overzicht opgenomen van de internationale Unesco-erkenningen die Vlaanderen tot nu toe heeft verworven, evenals een overzichtelijk schema van de benchmark van de diverse landen die we onderzocht hebben.

3 Vlaanderen en de Unesco 2003 Conventie

3.1 Unesco 2003 Conventie

In 2003 is met de **Unesco Conventie voor de Borging van Immaterieel Cultureel Erfgoed** (ingekort als de '2003 Conventie') een nieuw internationaal beleidsinstrument voor immaterieel cultureel erfgoed (hierna: 'ICE' of ook 'immaterieel erfgoed') aangenomen. Vandaag, in 2020, zijn maar liefst 178 statenpartijen uit alle hoeken van de wereld aangesloten. De meeste landen zetten intussen geleidelijk de 2003 Conventie in wetgeving, beleid en programma's om.

België begon hiermee al in 2006. Van meet af aan nam Vlaanderen een internationale **voortrekkersrol** rond immaterieel erfgoed op. Zodra de Conventie in 2008 operationeel was, startte de Vlaamse overheid met de Inventaris Vlaanderen voor ICE, werkte ze actief nominaties uit in het kader van de Unesco 2003 Lijsten en Register, en maakte ze werk van een Visienota voor ICE-beleid die gepresenteerd werd in 2010. Het Vlaamse model van immaterieel-erfgoedwerking en onze internationale inzet in netwerken en beleid omtrent de 2003 Conventie worden internationaal erkend.

De **doelstellingen** van de Unesco 2003 Conventie (Artikel 1) voor het borgen van het immaterieel cultureel erfgoed zijn verstrekkend. In de eerste plaats zet dit internationale beleidsinstrument in op het borgen van het immaterieel erfgoed. Daarnaast streeft de Conventie naar respect voor het ICE van gemeenschappen, groepen en betrokken individuen. Men wil bovendien op het lokaal, nationaal en internationaal niveau een verhoogd bewustzijn voor het belang van dit erfgoed stimuleren. Ten slotte beoogt de conventie internationale samenwerkingen en begeleiding. Het vrijwaren van culturele diversiteit en duurzame ontwikkeling in de wereld zijn belangrijke drijfveren voor de Conventie. De Conventie en haar statenpartijen erkennen immaterieel erfgoed als een belangrijke basis voor het welbevinden van gemeenschappen en mensen, voor duurzaam samenleven, en voor wederzijds begrip en uitwisseling binnen en tussen landen.

Voor een intergouvernamenteel beleidsinstrument is de Unesco 2003 Conventie uitzonderlijk participatief en 'bottom-up' van aanpak. In de Unesco Conventie staat de participatie van **'erfgoedgemeenschappen'** voorop. De filosofie daarachter is dat de beoefenaars of dragers van het erfgoed zeggenschap over het erfgoed hebben en houden. Immaterieel erfgoed behoort de mensen die het doen en beleven toe. Mensen blijven een sleutelrol spelen in het creëren en doorgeven van immaterieel erfgoed.

3.2 Lijsten en registers

De Unesco 2003 Conventie is bij velen het best bekend vanwege haar lijst(en) voor immaterieel erfgoed. Ieder jaar worden tijdens de bijeenkomsten van het Intergouvernamenteel Comité van de Unesco 2003 Conventie nominaties voorgedragen voor erkenning en opname op de **lijsten** in het kader van deze Conventie:

- de Representatieve Lijst van het Immaterieel Cultureel Erfgoed van de Mensheid (*'Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity'*);
- de Lijst van Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nood voor Dringende Borging (*'List of Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding'*);
- het Register van Goede Borgingspraktijken (*'Register of Good Safeguarding Practices'*);
- aanvragen voor Internationale Ondersteuning (*'requests for International Assistance'*).

De meeste bekende Lijst is zonder twijfel de **Representatieve Lijst** van het Immaterieel Cultureel Erfgoed van de Mensheid (Artikel 16). De Representatieve Lijst is opgezet als instrument “*to ensure better visibility of the intangible cultural heritage and awareness of its significance*” en wordt in rechtstreeks verband gebracht met het weerspiegelen van wereldwijde culturele diversiteit en met het illustreren van de menselijke creativiteit.

In 2020 staan er op de Representatieve Lijst **acht Vlaamse inschrijvingen**: 1) Reuzen- en Drakenoptochten in Frankrijk en België (o.a. Ros Beiaard in Dendermonde), 2) de Brugse Heilig Bloedprocessie, 3) Houtem Jaarmarkt, 4) Krakelingenfeest en Tonnekensbrand in Geraardsbergen, 5) Jaartallenleven van Leuven, 6) Garnaalvisserij te paard in Oostduinkerke, 7) Valkerij (multinationaal dossier), en 8) de Belgische biercultuur (zie bijlage voor meer duiding). Het betreft vooral dossiers verbonden aan sociale praktijken, feesten en stoeten, naast traditioneel vakmanschap en culinair erfgoed.

Inventariseren van immaterieel erfgoed op het eigen grondgebied is een van de verplichtingen die de 2003 Conventie aan haar lidstaten oplegt¹, en cruciaal om immaterieel erfgoed te kunnen voordragen voor de internationale Lijsten. Veel aandacht van landelijk beleid gaat in de praktijk dan ook uit naar het inventariseren in eigen land en naar de internationale Lijsten.

Met betrekking tot de Lijsten en het Register van Unesco vallen de voorbije jaren **een sterke evolutie én een aanhoudend debat** in de internationale gemeenschap waar te nemen. Daar waar Unesco in de beginjaren alle nominaties verwelkomde, bleek de Conventie al gauw slachtoffer van het eigen succes te worden. Het aantal aanvraagdossiers steeg haast meteen boven de administratieve draagkracht van het Unesco-secretariaat en de evaluatieprocedures uit.

Vlaanderen kon daarom in de eerste jaren nog meerdere dossiers veeleer spontaan indienen, zonder interne **selectie of prioritering**. Naderhand moesten wij net als andere landen rekening houden met een jaarlijks plafond van circa 50 aanvraagdossiers en een rangorde aan voorwaarden voor indiening en voorrangsregels.² Daarenboven geldt ook intra-Belgisch een beurtrol waarbij de drie gemeenschappen en het Brussels Gewest in principe om beurt aan zet zijn. Vlaanderen komt zo in de regel slechts eens in acht jaar nog aan de beurt om een dossier te nomineren.³

Intussen woedt het debat op de Unesco-vergaderingen tussen de landen over de reële versus gewenste ontwikkeling van de Lijsten en het Register van de Conventie, en over de omgang van het Intergouvernementeel Comité met de voorgedragen nominatiedossiers, de evaluatie en de beslissingen tot erkenning. Het is niet verwonderlijk dat vanuit de lidstaten de druk om zoveel mogelijk dossiers goedgekeurd te krijgen alleen maar verder wordt opgevoerd. Tegelijk werkt op landelijk niveau de steeds geringere toegang tot een mogelijke Unesco-erkenning concurrentie in de hand tussen meerdere kandidaat-nominatiedossiers. Binnen het geheel van de Unesco-lijsten wordt reflectie over de keuze van deze of gene **nominatie** dus steeds pertinentier.

¹ “Each State Party must draw up, ‘in a manner geared to its own situation, one or more inventories of the intangible cultural heritage present in its territory’ (Article 12), identifying the elements concerned ‘with the participation of communities, groups and relevant non-governmental organizations’ (Article 11(b))” - <http://www.unesco.org/culture/ich/en/convention>

² Het gaat onder meer over het aantal reeds erkende dossiers, geografische spreiding, voorrang voor multinationale dossiers, noodgedwongen keuze tussen indiening op Lijst dan wel Register etc.

³ Deze beurtrol is onderhevig aan aanpassingen wanneer bijvoorbeeld een gedeelde Belgische nominatie zich aandient, of wanneer een van de landsdelen ervoor opteert een beurt over te slaan.

Daarbovenop komt de recente ervaring die we in Vlaanderen hebben opgedaan naar aanleiding van het incident en de schrapping van Aalst Carnaval, waardoor we ons des te bewuster zijn geworden van de enorme impact en de kansen op internationale aandacht, maar ook de risico's en mogelijke negatieve gevolgen van decontextualisering, polarisering en imagoschade, die de internationale aandacht van een Unesco-erkenning kan genereren. Voorts was er in 2017 de ervaring met het **falen** van onze nominatie voor het Unesco Register rond *'Remembrance education and safeguarding the Last Post Ceremony at the Menin Gate Memorial in Ypres, City of Peace'*, wat toen de internationale toetsing niet bleek te doorstaan als dossier verbonden aan de Eerste Wereldoorlog – een voor sommigen negatieve connotatie. De ervaringen rond erfgoed dat in internationale referentiekaders op onbegrip stuit, bieden zo mee stof tot nadenken rond onze toekomstige inzet van dossiers die we vanuit Vlaanderen in het kader van Unesco aanbrengen.

3.3 Inventariseren en betrokkenheid

Een land dat de 2003 Conventie ratificeert, neemt het engagement om de levensvatbaarheid van dit levende erfgoed te helpen verzekeren, op voorwaarde dat de betrokken erfgoedgemeenschappen dat wensen. Om dat erfgoed duurzaam voort te zetten – te **'borgen'** – moet men werk maken van het inventariseren. Volgens de 2003 Conventie houdt het inventariseren in dat elementen van immaterieel erfgoed geïdentificeerd worden en dat hun kenmerken, functies en actuele toestand schriftelijk en/of audiovisueel worden gedocumenteerd.

Dit maakt **inventariseren** binnen de Conventie de eerste stap in een proces van dialoog rond het borgen van ICE. Een proces dat doorlopen wordt in een wisselwerking tussen de overheid en de erfgoedgemeenschappen, met beoefenaars, traditiedragers en andere relevante betrokkenen, zoals ngo's en onderzoekers. De identificatie op een inventaris kan voorts worden ingezet om het immaterieel erfgoed zichtbaar te maken, het brede publiek te sensibiliseren en informatie te delen. Unesco verwacht dat men de inventarissen regelmatig bijwerkt, vermits het levende erfgoedpraktijken betreft en deze net als de betrokken gemeenschappen bijgevolg dynamisch en onderhevig aan verandering zijn.⁴

Een belangrijke voorwaarde bij het inventariseren is dat **gemeenschappen intensief betrokken** worden in het hele proces. Ze dienen in eerste instantie het recht te behouden om al dan niet op een inventaris als ICE geïdentificeerd te (willen) staan, volgens het principe *'free prior and informed consent'*.⁵ De verplichting om erfgoedgemeenschappen te betrekken kan op diverse manieren worden nagekomen. Daarbij bepaalt artikel 15 van de Unesco 2003 Conventie dat elke aangesloten staat zich moet inzetten om de grootst mogelijke betrokkenheid van *'communities'* (gemeenschappen), *'groups'* (groepen) en *'individuals'* (individuen) bij de borging van hun erfgoed te verzekeren. Het eerste ethische principe voor de borging van ICE, opgesteld als een addendum bij de conventie en de operationele richtlijnen van 2003, stelt zelfs dat deze 'belanghebbenden' hierin de voornaamste positie moeten kunnen bekleden. Betrokkenen die niet rechtstreeks verbonden zijn bij de beoefening en transmissie van een immateriële erfgoedpraktijk, zoals onderzoekers, beleidsmakers en erfgoedorganisaties, dienen met zorg en met respect om te gaan met de directe belanghebbenden.

⁴ Het gaat om een dynamisch en creatief proces, want erfgoedbeoefenaars en traditiedragers recreëren hun immaterieel erfgoed in voortdurende interactie met hun omgeving en de veranderende context waarin ze leven.

⁵ Zie bv. <http://www.unesco.org/culture/ich/en/basic-texts-00503> and <http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/01853-EN.pdf> p. 6-9: "The role given to communities and groups in the Convention is reinforced in the Operational Directives: for instance, inscription on the Lists of the Convention or inclusion in the registry of good practices cannot be done without the free, prior and informed consent of the community or group concerned."

3.4 Evolutie van het Vlaams beleid

België ratificeerde de **Unesco 2003 Conventie voor de Borging van Immaterieel Cultureel Erfgoed** in 2006 en verbond zich daarmee tot het bijhouden van een of meerdere inventarissen ICE op het grondgebied. Daarmee kende het ICE-beleid in Vlaanderen zijn start.

In 2008 riep de Vlaamse overheid de '**Inventaris Vlaanderen voor Immaterieel Cultureel Erfgoed**' in het leven. Bij de start van de Inventaris Vlaanderen is gekozen voor een reglement met criteria die zeer dicht bij de benadering van de Unesco Representatieve Lijst (Artikel 16) aanleunen en vertrekken vanuit bovenvermelde uitgangspunten. Zo moet de nominatie beantwoorden aan de definitie van ICE; er moet consensus zijn binnen de cultureel-erfgoedgemeenschap; en de gemeenschap dient aan te tonen zich actief in te zetten voor het borgen van het erfgoed. Sinds 2013 dient de inhoudelijke aanvraag te gebeuren via het Vlaamse digitale platform www.immaterieelerfgoed.be. Aan de opname in de Inventaris Vlaanderen is een erkenning door de Vlaamse overheid verbonden, waarvoor de minister van Cultuur instaat. De inventaris brengt in 2020 een totaal van 61 elementen bijeen. Een expertencommissie Immaterieel Cultureel Erfgoed buigt zich over de ingediende aanvragen (zie 3.5 Advisering bij het Vlaams beleid) en formuleert daarop een advies aan de minister van Cultuur, die de eindbeslissing neemt. Bij opname in de Inventaris Vlaanderen wordt van de gemeenschap verwacht dat ze een regelmatige rapportering indient over de evolutie van het erfgoed en over de erfgoedzorg via www.immaterieelerfgoed.be.

In 2010 heeft de toenmalige minister van Cultuur de **Visienota 'Een beleid voor immaterieel cultureel erfgoed in Vlaanderen'** gepresenteerd. In de visienota staat een langetermijnvisie uitgeschreven op het ICE-beleid dat de Vlaamse overheid wil voeren. De visienota betekende de start van een innoverend beleid, waarbij de erfgoedgemeenschappen centraal staan en gesteund worden bij hun inzet om ICE te herkennen, te benoemen, te ontwikkelen, door te geven en te delen. Het Vlaamse beleid heeft daarbij ingezet op kwaliteitsmonitoring, begeleiding van borgingspraktijken (onder meer met ondersteuning vanuit een netwerk van professionele erfgoedorganisaties), en met het initiatief van het platform (website en databank) www.immaterieelerfgoed.be. De visie en het parcours die in Vlaanderen het afgelopen decennium als beleidspraktijk rond het borgen van ICE geleidelijk zijn uitgebouwd, werkten in die jaren ook inspirerend in internationale context. Het Vlaamse beleid legt, in navolging van de Unesco 2003 Conventie, de klemtoon binnen het ICE-beleid zeer expliciet op de betrokkenheid van de erfgoedgemeenschappen. Zo is ook de keuze voor het al of niet benoemen van een traditie, gewoonte of gebruik als immaterieel cultureel erfgoed de verantwoordelijkheid van de gemeenschap, de groep en de betrokken individuen zelf. Zij samen zijn de belangrijkste en centrale actoren bij het identificeren, inventariseren en borgen van het immaterieel erfgoed. Tevens wordt gevraagd binnen de gemeenschap consensus na te streven in het benoemen en herkennen van immaterieel cultureel erfgoed. De instrumenten die de Vlaamse Gemeenschap in stelling brengt voor het inventariseren van immaterieel erfgoed moeten deze bottom-up benadering mogelijk maken.

In 2016-2017 is het gevoerde beleid **geëvalueerd**. Uit de opgebouwde ervaringen sinds 2008 kwamen onvermijdelijk enkele lacunes naar boven. Na het eerste decennium van pionieren in ICE-werking was Vlaanderen toe aan een actualisering van het ICE-beleid. De inventaris van het immaterieel erfgoed weerspiegelde in 2017 onvoldoende de diversiteit van bestaande ICE-praktijken. De drempel om zich aan te melden en zich te identificeren als immaterieel erfgoed blijkt in de praktijk nog (te) groot. Er is in Vlaanderen immers heel wat ICE dat nog niet zichtbaar is: nieuwe tradities en gebruiken in steden, in nieuwe gezinssituaties, in allerlei subculturen, individuele erfgoedpraktijken zoals ambachten, jongerentradities, enzovoort. De Vlaamse overheid besliste dan ook om in te zetten op het breder en meer divers inventariseren én (samen)werken rond immaterieel erfgoed.

De ambities voor meer zichtbaarheid, gebruiksvriendelijkheid en laagdrempeligere procedures vroegen om een andere aanpak. Deze aanpak is ingebed in het **Cultureelerfgoeddecreet** in 2017 met de werking rond immaterieel erfgoed, in de vernieuwde website www.immaterieelerfgoed.be in 2018, en in een aangepast en laagdrempeliger Reglement voor de Inventaris Vlaanderen vanaf 2019.⁶

Bijkomende vernieuwing is dat er in het kader van de Inventaris Vlaanderen met ingang van 2019 een zogenaamd **Register van inspirerende voorbeelden rond het borgen van immaterieel cultureel erfgoed** is opgestart. Eenmaal per jaar lanceert de Vlaamse overheid een oproep waarbij iedereen inspirerende praktijken kan nomineren. Met dit register wil Vlaanderen nóg meer mensen stimuleren tot de zorg voor immaterieel erfgoed. Het actuele Reglement van de Inventaris Vlaanderen⁷ is daarmee anno 2020 optimaal in lijn met de doelstellingen en instrumenten van de Unesco 2003 Conventie. De Inventaris Vlaanderen aligneert met de internationale inzet van de Unesco Representatieve Lijst (Artikel 16). Het Register van inspirerende voorbeelden rond het borgen van immaterieel cultureel erfgoed vormt op zijn beurt een groeiende verzameling waarmee de kwaliteit en de aandacht voor borgingspraktijken in Vlaanderen versterkt worden en van waaruit te gepasten tijde ook voorstellen voor het Unesco Register van Goede Borgingspraktijken kunnen worden gedetecteerd en geselecteerd.

3.5 Advisering bij het Vlaams beleid

Met het oog op de organisatie van deskundige advisering is in het kader van het opstartende Vlaamse beleid⁸ en van het eerste reglement immaterieel cultureel erfgoed in 2008 vanuit het toenmalige Agentschap Kunsten en Erfgoed een **ad hoc commissie immaterieel cultureel erfgoed** samengesteld (2008-2012), onder het voorzitterschap van een onafhankelijke deskundige (Jorijn Neyrinck). Het reglement had betrekking op zowel de Inventaris Vlaanderen als op de mogelijkheid voor erfgoedgemeenschappen om zich kandidaat te stellen voor de Representatieve Lijst van Unesco.

Internationale aspecten van immaterieel erfgoedwerking kwamen in die periode ook aan bod in de schoot van een tweede, **kleinschalige, ad hoc expertencommissie** die specifiek samengeroepen werd met betrekking tot overleg omtrent diverse Unesco-gerelateerde aspecten van het ICE-beleid. Deze commissie werd geleid door Marc Vervenne (tevens voorzitter van de Vlaamse Unesco Commissie) en bestond uit experts immaterieel erfgoed en een afvaardiging vanuit de administratie.

Vanaf 2013 evolueerde de Vlaamse 'ad hoc commissie immaterieel cultureel erfgoed' naar een '**expertencommissie immaterieel cultureel erfgoed**', voorgezeten door een ambtelijk vertegenwoordiger. De commissie adviseerde de aanvragen in het kader van een in 2013 vernieuwd reglement voor de Inventaris Vlaanderen; zij kon ontwikkelingen in het beleid aftoetsen en opvolgen vanuit een *peer-to-peer* model van experts in het veld van immaterieel erfgoed, aangevuld met enkele externe deskundigen (o.m. Marc Vervenne en een Nederlands expert immaterieel erfgoed).

Naar analogie met de verruimde inzet van de Inventaris Vlaanderen en de groeiende professionalisering rond immaterieel erfgoed op het terrein, is met ingang van 2019 ook de samenstelling van de '**expertencommissie immaterieel cultureel erfgoed**' herzien. De

⁶ Voorts nam Vlaanderen in 2018 nog een nieuw beleidsinitiatief met een piloottraject voor gerichte ondersteuning m.b.t. immaterieel erfgoed via een systeem van meester-leerling-beurzen voor het doorgeven van vakmanschap.

⁷ <https://www.vlaanderen.be/cjm/cjm/nl/cultuur/cultureel-erfgoed/erkenningen/inventaris-vlaanderen-en-het-register-van-het-immaterieel/een>

⁸ Meer lezen: <https://www.vlaanderen.be/publicaties/het-beleid-van-de-vlaamse-overheid-voor-het-borgen-van-het-immaterieel-cultureel-erfgoed>

commissie is actueel verbreed samengesteld met deskundigen van uiteenlopende achtergrond en expertises uit het brede culturele veld, rekening houdend met de principes van goed bestuur⁹. Het Departement Cultuur, Jeugd en Media (CJM) staat in voor het voorzitterschap en het secretariaat van de commissie.

Voor de selectie van internationale kandidaturen vanuit Vlaanderen, in het kader van de Unesco 2003 Conventie, is er **sinds 2012 geen vaststaande procedure en formule van advisering**. Er is geen uitgeschreven reglement voorhanden en er is geen bevoegde commissie ter zake aangeduid. Voor de advisering van het dossier rond de Biercultuur is in 2013-2014 op ad hoc basis een – deels internationale – commissie bijeengebracht. Multinationale dossiers verliepen in recente jaren via de administratie, op individuele basis. Gegadigden die zich kandidaat willen stellen voor een internationale nominatie vanuit Vlaanderen in het kader van de Unesco 2003 Conventie tasten momenteel dus in het duister hoe ze hierin tewerk kunnen gaan.

3.6 Vlaanderens internationale voortrekkersrol

Vlaanderen heeft van bij de lancering van de 2003 Conventie een voortrekkersrol opgenomen, en dat is internationaal zeker niet onopgemerkt gebleven. Met een interessante beleidsaanpak en tal van vernieuwende werkmethodes en initiatieven rond immaterieel erfgoed zijn we in het afgelopen decennium herhaaldelijk in de kijker gekomen als **inspirerend voorbeeld** in internationale netwerken rond de 2003 Conventie.¹⁰

Reeds van bij de voorbereiding van deze Conventie is **expertise** vanuit Vlaanderen ingebracht. Tot vandaag blijven onze ICE-experts een gewaardeerde inbreng hebben in de diverse internationale meetings en werkgroepen in opvolging van de Conventie. Sinds enkele jaren bestaat een universitaire Unesco-leerstoel rond het borgen van immaterieel erfgoed aan de VUB. Recent gaat binnen Unesco dan weer veel aandacht naar programma's van '*capacity building*' met ook daar een afvaardiging getrainde Unesco-facilitators uit Vlaanderen.

Verder was de inzet van Vlaanderen sterk gewaardeerd in de beginjaren van de Conventie om met zowel programma's rond Ludodiversiteit als vanuit de Beiaardcultuur werk te maken van twee dossiers met internationaal potentieel voor het overigens erg beperkt blijvende **Unesco Register van Goede Borgingspraktijken**¹¹, tot spijt van Unesco en heel wat experts en liefhebbers van de Conventie.

Die inzet uitte zich ook op het vlak van **internationale steun en samenwerking** rond immaterieel erfgoed, met projecten in Zuidelijk Afrika die gefinancierd werden vanuit het Flanders Unesco Trustfund (FUT). België zetelde bovendien in het Intergouvernementeel Comité van 2012 tot 2016, met een uitgesproken actieve Vlaamse rol in de internationale debatten.

Naast de inbreng en het engagement van experts en van de Vlaamse overheid, spelen ook Vlaamse ngo's een opgemerkte rol. Vlaanderen beschikt immers over een netwerk met diverse geaccrediteerde ngo's bij de Unesco 2003 Conventie. Daarin speelde vooral de **Werkplaats immaterieel erfgoed** een gangmakersrol in de *civil society* dynamiek rond de Conventie. De Vlaamse erfgoedorganisatie is sinds een tiental jaren prominent actief in de groeiende (samen)werking van ngo's rond de Conventie. De Werkplaats stond daarbij enkele jaren in als

⁹ Samenstelling commissie: <https://www.vlaanderen.be/cjm/cjm/nl/cultuur/cultureel-erfgoed/raden-en-commissies/expertencommissie-immaterieel-cultureel-erfgoed>

¹⁰ zie bv. 2013 IOS Evaluation report on the Convention <http://www.unesco.org/culture/ich/en/evaluations-audits-and-governance-00717>

¹¹ In 2020 bevat het Register slechts 22 Goede Borgingspraktijken, terwijl er 463 erkenningen op de Representatieve Lijst staan; en 64 elementen voor Urgent Safeguarding zijn erkend.

aanspreekpunt voor het internationale Forum van door de Conventie geaccrediteerde ngo's. Als kers op de taart is de Werkplaats in 2019 verkozen als lid in de *Evaluation Body* van de Conventie voor de periode 2020-2023. Die prestigieuze evaluatiegroep staat in voor het officiële advies over de aanvraagdossiers voor de internationale Lijsten en het Register aan het Intergouvernementeel Comité.

Tot slot is al enige tijd enthousiasme in Vlaanderen om een **Unesco-centrum** (categorie II – door de lidstaat opgericht en gefinancierd om Unesco bij te staan) op te richten voor de expertise rond de 2003 Conventie over immaterieel cultureel erfgoed voor de ganse Unesco-regio met West-Europa en Noord-Amerika. In de afgelopen legislatuur zijn concrete stappen gezet om zo'n centrum te realiseren, maar er blijken nog onvoldoende voorbereidingen getroffen om een breed draagvlak bij de andere deelstaten te garanderen en om de financiering rond te krijgen. Die kans blijft vooralsnog open, zolang geen andere lidstaat in Europa het initiatief hiertoe neemt.

4 Internationale vergelijking

4.1 Situering

Voor het uittekenen van een Vlaamse procedure voor nominatie bij de Lijsten en het Register van de 2003 Conventie kijken we ter inspiratie naar een aantal buitenlandse praktijken. Er is gekozen om de werkwijze in **Nederland, Frankrijk, Duitsland, Zwitserland en Finland** onder de loep te nemen. Het gaat om vijf West-Europese landen met een matuur en interessant ICE-beleid die gereguleerde erkenningsprocedures hanteren en actief dossiers voordragen bij Unesco, waarbij de nodige informatie beschikbaar was.

We kijken in deze internationale benchmark in het bijzonder naar de **vormelijke aspecten** van de erkenningsprocedure, naar de **inhoudelijke criteria** bij de selectie en naar de aanpak van **multinationale dossiers**, waarbij het land in kwestie geen trekker is. Wel dient vermeld dat geen van de vijf landen het Register als prioriteit stellen, evenmin als de Lijst voor Dringende Borging, die al helemaal niet aan bod komt. In tegenstelling tot Vlaanderen heeft geen van die landen een traditie opgebouwd in het Register. De focus in de internationale vergelijking ligt aldus hoofdzakelijk op de Representatieve Lijst.

Als bijlage bij dit onderdeel van de adviesnota gaat een schematisch overzicht van de procedures en keuzes in de onderzochte landen.

4.2 Vormelijke procedure

4.2.1 Kandidaatstelling

Kandidaten voor de nominatie voor de Unesco-lijsten moeten steeds aan de voorwaarde voldoen dat ze ingeschreven zijn in de inventaris(sen) van de statenpartij. In de meeste gevallen wordt geopteerd voor een **open oproep** waarbij elke erfgoedgemeenschap van erkend erfgoed uit de inventaris die interesse heeft zich kandidaat kan stellen. In Duitsland, Finland en Nederland kiezen de bevoegde instanties ervoor om een actieve rol op te nemen in deze open oproep, door zelf een enquête of vragenlijst uit te sturen aan de praktijken uit hun inventarissen. De frequentie waarmee een land de open oproep organiseert verschilt onderling, van tweejaarlijks tot eenmaal per legislatuur.

Een andere methode bestaat erin om het initiatief meer bij de erfgoedgemeenschappen zelf te leggen om te kandideren, zoals dat in Frankrijk het geval is. Dat land organiseert geen actieve peiling onder de elementen op de inventaris. Men verwacht van de geïnteresseerde erfgoedgemeenschappen dat ze op **eigen initiatief** de bevoegde overheidsdienst contacteren en de nodige formulieren indienen om zich kandidaat te stellen. De Franse overheidsdienst onderhoudt wel doorlopend contact met een aantal actieve gemeenschappen uit de Inventaris, met het oog op een potentiële internationale kandidatuur.

De Zwitserse methode sluit hier nauw bij aan, waarbij het land opteert voor een meer **gesloten procedure**. De Zwitserse Unesco-commissie neemt een uitgesproken regierol op in de nominatieprocedure. Er zijn doorlopende contacten met sterke erfgoedgemeenschappen en met de kantons om een selectie aan degelijke kandidaten op te stellen.

4.2.2 Selectie

Een volgende stap in de procedure is de **selectie** van de kandidaturen om te komen tot een shortlist of een unieke kandidatuur, die aan de bevoegde minister(s) van Cultuur (of in het geval van Zwitserland van Binnenlandse Zaken) wordt voorgelegd.

In Finland en Duitsland gebeurt de beoordeling door dezelfde **instantie** die de kandidaturen voor de landelijke inventaris behandelt, wat de selectieprocedures vormelijk en inhoudelijk helpt stroomlijnen. In de andere landen buigen telkens andere commissies zich over de internationale kandidaturen. In Frankrijk, Nederland en Finland zijn specifieke expertencommissies aan zet, terwijl in Duitsland en Zwitserland de nationale Unesco-commissies deze rol op zich nemen.

De **procedure** voor de landelijke inventarissen verloopt meestal enigszins anders dan die voor de Unesco-lijsten. In Zwitserland gebeurt de eerste evaluatie van kandidaten voor de Zwitserse inventaris bijvoorbeeld op het niveau van de kantons, die onderling zeer diverse procedures en criteria hanteren, waardoor er verschillen zijn met de Zwitserse procedure voor de Unesco-lijsten die zich overwegend op het federale niveau afspeelt.

In Frankrijk en Duitsland kiezen de experten overwegend voor een advies dat slechts **één kandidaat** voordraagt. In de andere drie landen kunnen **meerdere kandidaten** voorgedragen worden, wat veelal gepaard gaat met een meerjarige planning. Dit heeft als voordeel dat het een stabiel langetermijnperspectief biedt en tevens de mogelijkheid schept om toekomstige kandidaten reeds voorbereidend te ondersteunen. Ook wanneer er een meerjarige planning is, blijft de eindbeslissing over de genomineerde kandidaat wel bij de bevoegde minister.

4.2.3 Ondersteuning dossiervorming

In alle vergeleken landen is er na bekendmaking van het genomineerde erfgoed een procedure om het **dossier uit te werken** of te finaliseren, voorafgaand aan de indiening bij Unesco. Het procedureverloop verschilt sterk en is vaak afhankelijk van de specifieke noden van een dossier, maar de primaire focus ligt steeds bij het voldoen aan de Unesco-criteria. Onder meer Nederland en Finland voorzien in een nauwere samenwerking tussen enerzijds erfgoedorganisaties of -administraties en anderzijds de betrokken erfgoedgemeenschap, wat leidde tot succesvolle nominaties in de afgelopen jaren. Duitsland legt de verantwoordelijkheid voor de uitwerking van het dossier meer bij de erfgoedgemeenschap, met ondersteuning van de Unesco-commissie. Het ontbreken van een sterkere inbreng van experten leidt ertoe dat genomineerde dossiers het niet altijd halen. In Frankrijk is een begeleiding vanuit de administratie al van bij het begin voorzien bij de uitwerking van het dossier voor de landelijke inventaris met daarbij financiële steun als optie. Op die manier ligt er steeds een omstandig dossier klaar om voor te leggen aan de minister. De erfgoedgemeenschap moet naderhand wel nog enkele bijkomende zaken opstellen en verzamelen in functie van de dossiervorming voor de Unesco-nominatie, maar de Franse overheid is ook daarbij sterk betrokken, ondersteunt (in natura) en finaliseert de opmaak.

Een ander belangrijk aspect waar de landen van de benchmark oog voor hebben, betreft de **planning**: de ministeries en de expertencommissies hechten er veel belang aan om na de selectie voldoende tijd te hebben om het dossier te versterken en op punt te stellen voordat het ingediend wordt bij Unesco. Onder meer in Duitsland en Zwitserland wordt de factor tijd voor een slagkrachtige dossiervorming sterk in rekening genomen.

4.3 Inhoudelijke criteria

De inhoudelijke criteria bepalen de selectie van de kandidaten voor de shortlist. Naast de technische criteria, die uit de Conventie volgen en fundamenteel zijn om tot kwalitatieve en succesvolle nominaties bij Unesco te komen, hanteren landen in de regel ook **eigen criteria of klemtonen**. Deze klemtonen zijn vaak informeler van aard en zijn niet steeds uitgewerkt in concrete richtlijnen of in een procedure. De prioriteiten die een land stelt, geven aan hoe men zich internationaal wenst te positioneren met Unesco-nominaties. Onder deze noemer kunnen we drie categorieën afbakenen waarmee een land zich profileert, meer bepaald met inhoudelijke, geografische en internationale differentiatie.

4.3.1 Inhoudelijke differentiatie

Inhoudelijke differentiatie leunt het sterkst aan bij de Unesco-criteria, aangezien de notie van diversiteit van het immaterieel erfgoed in de Unesco 2003 Conventie zelf sterk voorop staat. De kern is om **diverse types tradities** te vertegenwoordigen, over de verschillende thematische ICE-domeinen heen die in de 2003 Conventie beschreven staan¹² (van vakmanschap tot podiumkunst), maar ook van klein tot groot, van breed gedragen tot uitzonderlijk. Alle landen in de benchmark hanteren het criterium van inhoudelijke diversiteit met veel oog voor de verschillende thematische ICE-domeinen, maar de invulling ervan varieert.

Nederland hecht nadrukkelijk belang aan die **thematische diversiteit** waarin de verschillende domeinen aan bod komen en toont dat door verschillende types van tradities in het advies te verwerken (cf. supra, de meerjarige aanpak). Zwitserland en Duitsland hanteren een meer informele invulling, waarbij thematische differentiatie bijvoorbeeld een secundaire factor is zonder uitgeschreven richtlijnen. Tegelijk stimuleert de Duitse Unesco Commissie praktijken uit minder vertegenwoordigde tradities, zoals stedelijke tegenover landelijke, om te kandideren voor de Duitse Inventaris.

4.3.2 Geografische differentiatie

Onder deze klemtoon wordt enerzijds de zorg voor regionale spreiding van nominaties vanuit een land begrepen en anderzijds de afweging tussen louter lokale of specifieke tradities, dan wel tradities die ruimer voorkomen.

Regionale spreiding blijkt vooral voor Frankrijk en Zwitserland van belang in de nominaties. In Zwitserland hangt dit samen met de kantonale indeling van het land. Nederland heeft steeds meer oog voor tradities uit Caribisch Nederland. Hoewel er in Duitsland wel enige aandacht is voor de ondervertegenwoordiging van Oost-Duitsland, toch kiest dit land niet voor een specifiek spreidingsbeleid, maar schuift het eerder tradities naar voor die op meerdere locaties in het land aanwezig zijn.

Bij het spanningsveld **lokale/specifieke versus landsbrede tradities** kiezen de meeste benchmarklanden ervoor om de twee met elkaar te verbinden, hoewel de voorkeur toch eerder naar de breed gedragen tradities overhelt. Nederland en Duitsland geven er de voorkeur aan om enkel lokale tradities te kiezen indien ze representatief kunnen zijn voor het ruimere land of wanneer het om wijdverspreide lokale tradities gaat. Dit is ook een manier om de factor

¹² 2003 Conventie Artikel 2: The “intangible cultural heritage”, as defined in paragraph 1 above, is manifested inter alia in the following domains: (a) oral traditions and expressions, including language as a vehicle of the intangible cultural heritage; (b) performing arts; (c) social practices, rituals and festive events; (d) knowledge and practices concerning nature and the universe; (e) traditional craftsmanship.

regionale spreiding enigszins in te vullen. Geografische differentiatie is dus in alle gevallen toch in enige mate een factor van belang, hoewel de invulling daarvan eerder informeel is, zonder duidelijke richtlijnen.

4.3.3 Internationale positionering

Met **internationale differentiatie** refereren we aan de wijze waarop een land zich met de Unesco-erkenningen internationaal wil profileren en zich binnen de 2003 Conventie wil positioneren. Dit bleek in de benchmark de meest diverse categorie, aangezien ze erg afhankelijk is van landelijke prioriteiten en gebruiken. Toch is het zinvol om er enkele ruime tendensen uit te lichten, die ook voor Vlaanderen een waarde kunnen hebben.

Duitsland kent een sterke focus op **originaliteit en innovatie** in zijn Unesco-nominaties, en gebruikt het land dit om zich te profileren onder de Europese kandidaten. Zo heeft het de organisatie in coöperatieven laten erkennen en werkt het momenteel aan een kandidatuur rond vroedkunde. De interactie tussen traditie en moderniteit, een focus in Zwitserland, sluit nauw aan bij Duitsland, met als doel om stereotypen over het land te nuanceren. Zo worden in het dossier van het alpinisme de technische elementen naast de sociale en culturele aspecten gezet, waardoor meteen de innovatieve wetenschappelijke aanpak belicht wordt.

Verder trachten Duitsland, Zwitserland, Finland en Nederland meer aandacht te geven aan **de culturele diversiteit** in hun nominaties. Hieronder vallen hoofdzakelijk tradities van minderheden – zoals in Nederland de overzeese gebieden en in Finland de inheemse gemeenschappen – die de diversiteit van het land in de verf moeten zetten. Hoewel dit geen actief beleid is, constateren we dat Frankrijk – naast soortgelijke aandacht voor erfgoed uit de overzeese gebieden of verbonden aan regionale identiteit – ook inzet op elementen die met ‘hoge cultuur’ zijn geassocieerd, zoals parfum maken, horlogerie, paardrijkunst en de Franse gastronomie.

4.4 Multinationale dossiers

Multinationale dossiers zitten sterk in de lift bij de 2003 Conventie. Een land kan zich immers bij een ongelimiteerd aantal multinationale dossiers aansluiten als deelnemer, wat de mogelijkheid biedt om meerdere tradities in de Unesco-lijsten te laten opnemen. Bovendien krijgen multinationale dossiers tot dusver een **voorkeursbehandeling** binnen de Conventie, vanuit de filosofie om internationale samenwerking te stimuleren en te bevorderen, maar ook om de grote toeloop van louter nationale dossiers in te tomen.

De meeste landen verkiezen weliswaar om deelnemer te zijn aan een multinationaal dossier, eerder dan als trekker op te treden. Een multinationaal dossier voor het trekkende land is immers veel tijdrovender dan een gewoon dossier en brengt **meer werklast** mee, waardoor de meeste landen ervoor kiezen om dit type dossier niet te leiden. Bij onze vijf referentielanden in deze benchmark heeft enkel Frankrijk een multinationaal dossier als coördinator opgenomen.

Erfgoedgemeenschappen die deelnemen aan een multinationaal dossier moeten ook in eigen land een procedure doorlopen. Deze **procedure** verloopt overwegend volgens hetzelfde proces als die van gewone nationale kandidaturen, zoals dit in Duitsland het geval is. Ook Finland plant om deze aanpak in te voeren. Hoewel er in Nederland nog geen specifieke formele procedure of aanpak is uitgetekend, is de vraag om met Nederland aan te sluiten bij het multinationale dossier over valkerij toch verlopen volgens de gangbare nationale procedure. De procedure succesvol doorlopen is dus vereist om een toelating te krijgen van de bevoegde nationale instanties om deel te nemen aan een multinationaal dossier.

Daarnaast zijn er meestal nog **bijkomende aandachtspunten** bij de instemming voor deelname aan een multinationale kandidatuur. De Duitse autoriteiten hechten bijvoorbeeld veel belang aan een realistisch tijdsplan voor de kandidatuur zodat deze inhoudelijk voldoende uitgewerkt kan worden. Voor Frankrijk moet de inhoudelijke en culturele meerwaarde van de deelname aan een multinationaal dossier duidelijk zijn alvorens toestemming te geven om deel te nemen. Dat geldt ook voor Zwitserland, net zoals gemeenschapsparticipatie en instemming.

5 Advies

Uit de internationale benchmark komen een aantal interessante elementen naar voren die inspirerend kunnen zijn voor de uitwerking van een procedure die Vlaanderen kan toepassen in de selectie van kandidaten om te nomineren voor de Unesco 2003 Conventie. Op basis van die vergelijking en rekening houdend met de Vlaamse context adviseert de Vlaamse Unesco Commissie de hiernavolgende **werkwijze** bij een Unesco-nominatie van immaterieel cultureel erfgoed uit Vlaanderen. In aansluiting bij de planmatige aanpak die uit de benchmark naar voren is gekomen, benaderen we die werkwijze vanuit drie aspecten: de formele procedures, de inhoudelijke criteria en de specificiteit van multinationale dossiers.

5.1 Formele procedure

5.1.1 Open oproep

Als eerste stap voor de effectieve selectie van een Unesco-kandidatuur stelt de VUC voor om een **open oproep** te lanceren onder de erfgoedpraktijken die op de Inventaris Vlaanderen en in het Register voor Inspirerende Voorbeelden staan. Aan de hand van de respons op die oproep kan de overheid toetsen welke erfgoedgemeenschappen interesse hebben in een nominatie voor een van de lijsten uit de Unesco 2003 Conventie. Die Conventie vereist dat kandidaten voor de Unesco Lijsten van het Immaterieel Cultureel Erfgoed reeds opgenomen zijn op de landelijke inventaris(sen), *in casu* de Inventaris Vlaanderen, die zo al een preselectie voor Unesco-nominaties vormt.

Een open oproep waarbij men vertrekt vanuit de betrokkenheid van de erfgoedgemeenschap sluit nauw aan bij de geest van de 2003 Conventie, die belang hecht aan participatie, samenwerking en instemming vanuit de gemeenschappen. Een **bottom-up aanpak** via een open oproep is dan ook aangewezen, zodat gemeenschapsparticipatie het startpunt en het fundament van de nominatieprocedure vormt. Nederland, Duitsland en Finland werken ook met open oproepen en Frankrijk hanteert een bottom-up aanpak, die het initiatief bij de erfgoedgemeenschappen legt.

We stellen voor om een dergelijke oproep **om de twee jaar** te verspreiden. Dit biedt de erfgoedgemeenschappen afdoende kansen om hun kandidatuur te plaatsen en voor te bereiden. De overheid van haar kant krijgt daarmee de mogelijkheid om een uitgebreide actuele selectie aan potentiële kandidaten te verzamelen. Deze periode sluit ook aan bij de cyclus waarbij landen slechts om de twee jaar een nominatie mogen indienen bij Unesco. Rekening houdend met de informele beurtrol tussen de Belgische deelstaten, heeft Vlaanderen weliswaar niet om de twee jaar de kans een element voor te dragen, maar men kan op die manier wel snel schakelen, mocht een andere deelstaat zijn beurt voorbij laten gaan, of eventueel aansluiten bij een Franstalige, Duitstalige of Brusselse nominatie die mogelijks naar erfgoedgemeenschappen in Vlaanderen kan worden uitgebreid.

Om de tweejaarlijkse oproep laagdrempelig te maken, met zo min mogelijk administratieve planlast bij de eerste verkenning van potentiële kandidaten, is het aangewezen om het antwoordformulier dat de erfgoedgemeenschappen voor de oproep moeten invullen **bepikt in omvang** te houden. Een formulier van maximum twee bladzijden moet volstaan om het initiatief vanuit de gemeenschappen te toetsen en een algemeen beeld te krijgen van de sterkte van hun nominatie: Potentiële kandidaten stellen in dat formulier in kort bestek hun element of goede borgingspraktijk voor, geven toelichting waarom ze menen in aanmerking te komen voor Unesco-erkenning en wat daarbij hun motivatie is.

In de gangbare taakverdeling lijkt het aangewezen dat het **Departement Cultuur, Jeugd en Media (CJM)** de oproep organiseert. Een andere mogelijkheid bestaat erin om naar Nederlands voorbeeld – waar het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland (KIEN) daarvoor instaat – de organisatie van de open oproep als bijkomende opdracht te geven aan de Werkplaats immaterieel erfgoed, die de decretale Vlaamse organisatie is die de ICE-werking opneemt.

5.1.2 Expertencommissie

De volgende stap betreft de beoordeling van de verzamelde kandidaatstellingen vanuit de erfgoedgemeenschappen. De VUC adviseert om hiervoor een **specifiek samengestelde expertencommissie** in te stellen. Daarbij moet aandacht uitgaan naar het garanderen van een zo breed mogelijke kennis, enerzijds van het Vlaamse immaterieel-erfgoedveld en anderzijds van de internationale ontwikkelingen evenals de beleidskaders, procedures en praktijken van Unesco, en de 2003 Conventie in het bijzonder. Met het oog op continuïteit is het tevens aangewezen om deze experts te benoemen voor de duur van een Vlaamse regeringsperiode. De leden van deze expertencommissie moeten voorts vrij zijn van belangenvermenging, en kunnen bijgevolg niet betrokken zijn bij individuele kandidaturen. Dit is noodzakelijk om een transparante en correcte nominatieprocedure te organiseren en om het vertrouwen van de kandidaten in de commissie te verzekeren.

Voor de **concrete samenstelling** van de expertencommissie voor Unesco-kandidaturen stelt de VUC voor om zich te op baseren op een selectie van leden uit de reeds bestaande Vlaamse expertencommissie immaterieel cultureel erfgoed, rekening houdend met de vereiste dat eventuele belangenvermenging bij de betrokken experts vermeden wordt. Deze kerngroep kan verder worden aangevuld met telkens een tweetal externe experts (internationaal, academisch, ...), een tweetal ambtenaren vanuit het departement CJM en een tweetal afgevaardigden vanuit de VUC.

Deze expertencommissie evalueert de kandidaten uit de Inventaris Vlaanderen en het Register van Inspirerende Voorbeelden, hoofdzakelijk op basis van de Unesco-criteria en de toegevoegde Vlaamse inhoudelijke criteria (zie infra), om aldus tot een **eerste selectie** te komen van een vijftal kwalitatief sterke kandidaten.

5.1.3 Geselecteerde kandidaten

De geselecteerde kandidaat-nominaties worden vervolgens uitgenodigd om een **meer uitgewerkt dossier** voor te leggen en een presentatie te geven aan de expertencommissie. In het dossier van een tiental pagina's, die vervat zijn in een standaardformulier, dat volgens een aantal basisvereisten is opgesteld, kunnen de kandidaten hun erfgoedgemeenschap voorstellen, hun sterke punten duiden, staven dat ze voldoen aan de Unesco-vereisten en aan de bijkomende Vlaamse inhoudelijke criteria, en een plan van aanpak voorleggen. De erfgoedgemeenschappen krijgen vervolgens de kans om hun dossier te presenteren en te duiden voor de expertencommissie, die verdere vragen kan voorleggen.

Op basis van de ingediende dossiers en de presentaties maakt de expertcommissie een beoordeling aan de hand waarvan ze een onderbouwd voorstel van nominatie opstelt, die ze vervolgens voorlegt aan de Vlaamse minister van Cultuur. Het is de minister die beslist over de finale voordracht aan Unesco. Daarbij bestaat de mogelijkheid om zowel een 'Vlaams' als een 'Belgisch' of 'multinationaal' dossier voor te dragen.

5.1.4 Uitwerking Vlaamse nominatie

Eens de ministeriële beslissing is genomen met betrekking tot de nominatie van immaterieel cultureel erfgoed uit Vlaanderen voor de Unesco 2003 Conventie, moet het dossier verder worden uitgewerkt met het oog op de indiening bij Unesco. Uit de benchmarkstudie met andere Europese landen blijkt dat het essentieel is onder **deskundige begeleiding** een gedegen dossier samen te stellen voor een succesvolle opname op de Unesco-lijsten.

Voor de uitwerking van het nominatiedossier dat bij Unesco wordt ingediend, adviseert de VUC om vanuit CJM **middelen** te voorzien om zowel een aantal bijkomende dossierkosten als externe professionele ondersteuning te bekostigen.

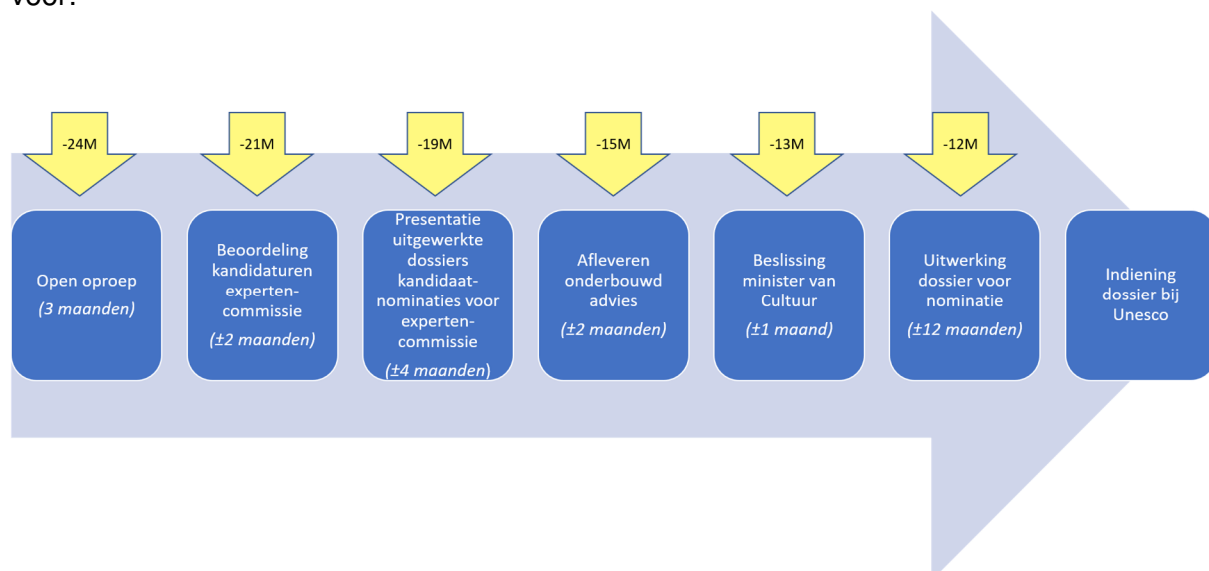
De **specifieke kosten** betreffen onder meer de volgende posten:

- het verplichte kwalitatief foto- en videomateriaal;
- reiskosten die verbonden zijn aan de kandidaatstelling;
- eventuele extra kosten die verband houden met multinationale dossiers die een complexere voorbereiding vergen.

Wat de **externe ondersteuning** betreft adviseert de VUC daarvoor een beroep te doen op erkende Vlaamse cultureel-erfgoedorganisaties (eerder dan consultants) ten einde ook het ICE-weefsel in Vlaanderen te versterken en bij deze organisaties verdere opbouw van expertise te stimuleren. Concreet stellen we voor:

- externe ondersteuning door een of meerdere erkende Vlaamse cultureel-erfgoedorganisaties voor de inhoudelijke begeleiding;
- externe ondersteuning door 'Werkplaats immaterieel erfgoed' voor internationale expertise en dossiervorming.

Om een doeltreffende ondersteuning van de genomineerde kandidaat mogelijk te maken moet er voldoende tijd worden ingecalculeerd om de dossiervoorbereiding op te volgen met het oog op de indiening bij Unesco. Het **tijdspad** van de gehele procedure – van open oproep tot indiening bij Unesco – schatten wij op twee jaar. In dat licht stellen we het volgende tijdspad voor:

Eens het nominatiedossier is afgerond, volgt de **indiening** ervan bij Unesco via de geijkte kanalen van de Vlaamse overheid en met name CJM en de Algemene Afvaardiging van de Vlaamse Regering in Parijs.

5.2 Inhoudelijke criteria

Naast de criteria en voorwaarden die in de 2003 Conventie zijn opgenomen, hanteren vele landen ook eigen inhoudelijke criteria om tot een keuze te komen over welke erfgoedpraktijken zij uiteindelijk willen voordragen bij Unesco. De VUC beveelt aan om ook eigen **inhoudelijke voorkeuren en criteria** te bepalen voor de selectie van Vlaamse nominaties, en die vooraf transparant en duidelijk vast te leggen en kenbaar te maken. Op die manier geeft men vorm aan de klemtonen die Vlaanderen wil leggen binnen de 2003 Conventie en voor de bredere internationale positionering.

Naar het voorbeeld van de benchmarklanden stelt de VUC voor om rekening te houden met inhoudelijke en geografische differentiatie alsook de internationale positionering. Geen enkele van die parameters hoeft een uitsluitend karakter te hebben. Men werkt dan ook het best met een **puntensysteem of schaal** voor elk van de criteria, waarbij sommige criteria wel zwaarder kunnen doorwegen dan andere. Op die manier kunnen kandidaturen die zwakker scoren op één facet, alsnog een reële kans maken.

5.2.1 Inhoudelijke differentiatie

De diversiteit van het immaterieel erfgoed staat in de Unesco 2003 Conventie zelf sterk op de voorgrond. Het is bijgevolg logisch om daar aandacht aan te schenken. De VUC constateert dat de huidige Vlaamse nominaties op de Unesco-lijsten vaak betrekking hebben op feesten, rituelen en sociale praktijken (zoals processies en ommegangen), maar dat immaterieel cultureel erfgoed uit andere thematische domeinen ondervertegenwoordigd blijft (zoals erfgoed van podiumkunsten, orale tradities, kennis over natuur en universum, sport en spel, eetcultuur). De VUC raadt daarom aan om kandidaturen voor erfgoedpraktijken die op dit moment minder sterk vertegenwoordigd zijn in de Unesco-erkenningen voorrang te geven, zodat Vlaanderen een **grotere thematische diversiteit** kan reflecteren.

Overigens kan het ook gaan om **inhoudelijk bijzondere erfgoedpraktijken** die niet per se passen binnen één thema, maar toch een vernieuwende dimensie kunnen bieden. Als voorbeelden vermelden we 'yoga-beoefening' (India), de 'traditionele vaardigheden voor vredesopbouw' (Colombia), het eeuwenoude inspraakmodel 'Buurtspraak van Ede en Veldhuizen' (Nederland), of onze eigen Belgische 'stripcultuur'. Door ondervertegenwoordigde thema's en vormen van immaterieel erfgoed prioriteit te geven in de selectie kan Vlaanderen nauwer aansluiten bij Unesco's uitdrukkelijke keuze om in de erkenningen de menselijke creativiteit in de diversiteit van het immaterieel erfgoed in de wereld weer te geven.

5.2.2 Geografische differentiatie

Rekening houdend met de beperkte omvang van Vlaanderen – en met de beurtrol die reeds van kracht is tussen de Belgische deelstaten die zo reeds een regionale **spreiding** in het land waarborgt – lijkt het minder opportuun om een vorm van sub-regionale spreiding binnen Vlaanderen als criterium bij de selectie van internationale nominaties te hanteren.

Naar het voorbeeld van Duitsland – en in beperkte mate ook Nederland – adviseert de VUC om voorrang te geven aan erfgoed dat **op meerdere plaatsen binnen Vlaanderen wordt beleefd**, eerder dan voor zeer lokaal gebonden tradities te kiezen. Op deze wijze kunnen meer erfgoedgemeenschappen betrokken worden in een kandidaatstelling en is de traditie representatiever voor Vlaanderen als geheel. Dit betekent niet dat lokaal gebonden tradities geen kans meer verdienen. Indien ze een stevig dossier hebben en sterker scoren op andere criteria, moeten ook lokale erfgoedpraktijken een kans blijven maken. Daarom beveelt de VUC

aan om de geografische differentiatie het minst doorslaggevend criterium te laten zijn, zodat bijzondere lokale praktijken die hoog scoren op andere criteria alsnog een kans maken.

Als een erfgoedpraktijk bovendien **buiten de landsgrenzen** wordt beleefd (bv. het jachthoornspel), dan heeft het dossier een extra troef als mogelijk multinationalaal dossier en krijgt het bij evaluatie een bijkomende waardering.

5.2.3 Internationale differentiatie

Inzake internationale positionering stelt de VUC voor om de focus te leggen op Vlaanderen als een regio van **creativiteit, originaliteit, innovatieve en baanbrekende kennis en praktijken**. Vlaanderen heeft binnen de 2003 Conventie immers een reputatie als gangmaker opgebouwd. Een sterke focus op goede borgingspraktijken en capaciteitsopbouw maken dat Vlaamse expertise hoog aangeschreven staat. Vlaanderen is dan ook een van de voortrekkers in het Register voor Goede Borgingspraktijken. Daarnaast is het koploper in internationale samenwerkingen en in het ondersteunen van gemeenschapsparticipatie, wat zich uit in onder meer het Flanders Unesco Trustfund, in diverse geaccrediteerde ngo's en in prominente internationale adviesrollen.

Een van de weinige facetten waarbij Vlaanderen minder een voortrekkersrol speelde, was tot nu toe de selectie van de nominatie. De VUC adviseert om voortaan ook op dit vlak een meer **toonaangevende rol** op te nemen. Op die wijze kan Vlaanderen binnen de Conventie nog meer uitblinken en zichtbaarheid krijgen door zich te differentiëren tussen andere kandidaten en landen. De internationale perceptie van het land verruimen en stereotypen tegengaan is een doelstelling die verscheidene andere Europese landen nastreven. Differentiatie en zichtbaarheid zijn moeilijker te verwerven wanneer er stevast voor klassiekere Vlaamse projecten wordt gekozen. Traditioneel Vlaams erfgoed bestrijkt al een groot deel van het erfgoed dat erkend is op Unesco's lijsten en is stevig verankerd in het culturele imago van Vlaanderen, waardoor voortgaand erkennen en profileren van dit type erfgoed nog weinig troeven biedt. Praktijken die zich als 'bijzonder' of 'apart' onderscheiden en die nog niet of amper op de Unesco-lijsten voorkomen, betekenen daarentegen een absolute meerwaarde voor zowel de Vlaamse internationale positionering als ook voor de doelstellingen van de Unesco Conventie rond het viëren van de rijke diversiteit aan culturele expressies in het erfgoed van de mensheid.

5.3 Multinationale dossiers

Multinationale dossiers betreffen nominaties van erfgoedpraktijken uit verschillende landen. Eén statenpartij treedt wel op als officiële indiener, en is dan vaak de coördinator van het dossier, maar verschillende andere staten kunnen zich aansluiten met erfgoedgemeenschappen uit hun land. Valkerij is bijvoorbeeld een multinationale nominatie waar ook Vlaanderen zich bij heeft aangesloten. Multinationale kandidaturen zijn **complex**. Zij brengen extra zichtbaarheid mee, maar ook meer werklast voor het land dat de trekkende rol opneemt. Het vergt immers bijkomende afstemming tussen verschillende landen, erfgoedgemeenschappen en partners. Toch kan het zijn dat land x het initiatief lanceert, maar niet noodzakelijk de coördinatie verzorgt of het dossier officieel indient. Voor de nominatie van alpinisme was bijvoorbeeld Zwitserland initiatiefnemer, maar trad Frankrijk op als coördinator.

Er is een tendens om steeds meer te werken aan multinationale dossiers. De selectieprocedure in Vlaanderen moet dus zeker aandacht hebben voor de omgang met multinationale dossiers, als initiatiefnemer of als betrokken partij. Naar het voorbeeld van Duitsland raadt de VUC aan om voor multinationale dossiers zoveel mogelijk de **gebruikelijke procedure aan te houden**, waarbij echter wel een onderscheid nodig is tussen dossiers op Vlaams initiatief en dossiers op buitenlands initiatief.

Kandidaturen uit Vlaanderen met een multinationaal potentieel kunnen in de hierboven voorgestelde procedure naar boven komen op basis van dezelfde inhoudelijke criteria. Ze kunnen parallel aan een nationale kandidatuur worden uitgewerkt. Het afronden van een multinationaal dossier neemt meer tijd in beslag, zodat een gelijktijdige indiening meestal niet aan de orde is. Bovendien krijgen multinationale dossiers meer kansen om in te dienen, gezien hun voorrangspositie binnen de conventie.

Voor de deelname aan **multinationale dossiers op initiatief van anderen** zijn er meer aanpassingen aan de procedure noodzakelijk. We kunnen immers niet voorzien wanneer er een uitnodiging komt om deel te nemen aan een multinationaal dossier op initiatief van buitenlandse partners. Als we ervoor willen zorgen dat Vlaanderen hierop flexibel kan reageren en geen opportuniteiten misloopt, kunnen we niet voortbouwen op de reguliere tweejaarlijkse oproep. Voor zulke multinationale dossiers dringen zich een ad hoc oproep en een aangepaste opvolging op.

Daarnaast is het nodig om het dossier te toetsen aan **bijkomende criteria**. Zo moet er oog zijn voor de mate waarin de Vlaamse erfgoedgemeenschap betrokken wordt bij het dossier, evenals het lokale draagvlak en de participatie in Vlaanderen. Verder moet de kwaliteit van het dossier voldoende sterk zijn. Daarbij dringen zich onder meer de volgende vragen op: is het tijdspad realistisch? Is er een reële kans op slagen? Zijn de partners voldoende betrouwbaar? Tot slot moet Vlaanderen als volwaardige partner betrokken kunnen zijn en moet de erkenning een meerwaarde bieden voor Vlaanderen. De toetsing van een multinationaal dossier gebeurt het best door de expertencommissie, die hierover advies uitbrengt aan de minister om al dan niet in te gaan op de vraag.

Enmaal beslist is om mee te werken aan een multinationaal dossier, voorziet CJM het best in de nodige middelen om het **dossier uit te werken** zodat het aan alle vereisten voldoet. Het departement neemt het best een coördinerende rol op, maar kan in functie van het dossier en van de noden ook Vlaamse erfgoedorganisaties betrekken, in lijn met de voorzieningen voor reguliere Vlaamse nominatiedossiers.

5.4 Nood voor dringende borging

In haar advies heeft de VUC in de eerste plaats gekeken naar de uitwerking van een procedure voor nominatie voor de Representatieve Lijst en voor het Register van Goede Borgingspraktijken. De **Lijst van Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nood voor Dringende Borging** is hierbij buiten beschouwing gelaten. Tot op heden is er geen beleidskader en evenmin een procedure voor ICE in Nood voor Dringende Borging in Vlaanderen. Ook de andere benchmarklanden hebben hier geen procedures voor. In de internationale gemeenschap overheerst de opvatting dat die lijst eerder bestemd is voor landen uit het globale Zuiden, en wel vanuit de idee dat de rijkere landen zelf voor de zorg van hun erfgoed kunnen instaan. Aangezien Unesco bij herhaling ook bij Europese landen aandringt om volop in te tekenen op de diverse lijsten en instrumenten die de Conventie biedt, raadt de VUC aan om in de nabije toekomst werk te maken van een Vlaams beleidskader en procedure voor de Lijst voor Dringende Borging. Daarbij kan men starten met een inventaris in Vlaanderen om vervolgens te kijken naar mogelijke nominatie bij de Unesco Lijst voor Dringende Borging.

6 Bijlages

6.1 Overzicht: Unesco-erkenningen in Vlaanderen

6.1.1 Representatieve Lijst Immaterieel Cultureel Erfgoed van de Mensheid

Reuzen- en Drakenoptochten

- *Feesten, rituelen en sociale gebruiken – 2008 multinationaal (België-Frankrijk)*

Negen bijzondere optochten in Belgische en Franse steden zijn in 2008 samen ingeschreven op Unesco's Representatieve Lijst. Het gaat telkens om traditionele stoeten met grote beeltenissen van reuzen, dieren of draken, als symbolen van de lokale identiteit. In de optocht zijn er vaak referenties naar de geschiedenis of de legendes over de stad. Het gaat onder andere over de jaarlijkse optochten van de Meiboom in Brussel, de Ducasse van Aat en de Doudou in Bergen, de tienjaarlijkse Ros Beiaardommegang in Dendermonde, en de Ommegang in Mechelen, die om de 25 jaar de Hanswijkcavalcade volgt.

Heilig Bloedprocessie in Brugge

- *Feesten, rituelen en sociale gebruiken – 2009*

Op Hemelvaartsdag trekt al sinds de 13^e eeuw in Brugge de Heilig Bloedprocessie door de straten. Honderden deelnemers vertolken Bijbelse taferelen, de Brugse geschiedenis en de verering van de relikwie van het Heilig Bloed, met straattoneel, zang, dans, en muziek. De legende vertelt dat Diederik van de Elzas – graaf van Vlaanderen – in 1150 de relikwie van het Heilig Bloed uit het Heilig Land meebracht naar Brugge, die sindsdien wordt bewaard in de Heilig Bloedbasiliek op de Burg. De Heilig Bloedprocessie groeide uit tot een topevenement dat meer dan 30.000 toeschouwers trekt, voor wat ook 'Brugges mooiste dag' wordt genoemd.

Houtem Jaarmarkt

- *Feesten, rituelen en sociale gebruiken – 2010*

In het Oost-Vlaamse dorp Sint-Lievens-Houtem vindt jaarlijks een grote winterjaarmarkt plaats op 11 en 12 november, die start met een historische stoet rond de legende van de Heilige Livinus (Sint-Lieven). Honderden marktkramers strijken er neer om paarden en koeien te laten keuren en te verhandelen met traditionele handenklap. Tijdens die twee dagen stellen ook inwoners hun huizen open als café of eetplaats voor de duizenden bezoekers. De Unesco-erkenning sinds 2010 sterkt de jaarmarkt als een platform voor het bewaren van de plattelandseconomie en het erfgoed dat eraan verbonden is.

Krakelingenfeest en Tonnekensbrand in Geraardsbergen

- *Feesten, rituelen en sociale gebruiken – 2010*

De voorlaatste zondag vóór de eerste maandag van maart viert Geraardsbergen het einde van de winter met een dubbelfeest. 's Namiddags vertrekt een stoet naar de Oudenberg, waar een mensenmassa klaar staat om zoveel mogelijk 'krakelingen' – harde ringvormige broodjes – te vangen. Eén specifiek broodje bevat immers een

briefje waarmee je de ‘gouden krakeling’ wint, een uniek juweel. De notabelen drinken bovenop de Oudenberg uit een eeuwenoude zilveren coupe een slok wijn met een levend visje. ’s Avonds gaat er dan de Tonnekensbrand door. De aanwezige menigte brengt het vuur nadien met fakkels naar het stadscentrum.

Jaartallenleven van Leuven

- *Feesten, rituelen en sociale gebruiken – 2011*

Het Jaartallenleven van Leuven is een uitvoerig overgangsritueel om de 50ste verjaardag te vieren. Mannen met hetzelfde geboortjaar verenigen zich vanaf hun veertigste levensjaar. Vanaf dan organiseren ze als groep tien jaar lang verschillende activiteiten om uiteindelijk hun 50ste verjaardag samen te vieren. Elk jaartal heeft meestal een eigen kostuum, eigen schild, eigen vlag om zich te onderscheiden. Dit rituele proces brengt vriendschappen voort en draagt bij tot onderlinge samenhang in Leuven.

Garnaalvisserij te paard in Oostduinkerke

- *Ambacht, vakmanschap en techniek – 2013*

Tweemaal per week – behalve in de wintermaanden – gaan in Oostduinkerke vissers te paard uit om garnalen te vangen: anderhalf uur voor tot anderhalf uur na laagtij. De Brabantse trekpaarden stappen tot borsthoogte in de branding om een net met planken en ketting voort te slepen dat de Noordzeegarnalen opvangt. Hoewel er maar een handvol garnaalvissers zijn, maakt deze ambachtelijke vaardigheid sterk deel uit van de lokale identiteit en worden de handen in elkaar geslagen om de traditie verder te zetten.

Valkerij

- *Ambacht, vakmanschap en techniek – 2016 multinationalaal*

Valkerij is de kunst om met een afgerichte roofvogel te jagen. De kennis en ervaring die nodig zijn om de vogels op zo’n manier te trainen wordt al eeuwenlang doorgegeven. Het hoogtepunt van de valkerij in onze contreien was tijdens de Bourgondische periode. Maar sinds enkele decennia is er voor de valkerij weer groeiende interesse in combinatie met toegenomen natuurzorg en kweekprogramma’s voor roofvogels. De praktijk is in 2016 vanuit de samenwerking van een hele rist landen op de Unesco-lijst geplaatst.

Biercultuur in België

- *Ambacht, vakmanschap en techniek – 2016*

De Belgische biercultuur is in 2016 door Unesco erkend als Immaterieel Cultureel Erfgoed en omvat de diversiteit aan biersoorten, brouwwijzen, brouwerijen en opleidingen, en de verbindende rol die bier speelt in onze samenleving. In brouwerijen geven brouwmeesters de kunst van het bier brouwen door aan jongere generaties. Maar de waardering voor de biercultuur wordt ook beleefd en doorgegeven op café en op restaurant, thuis, in brouwerijbezoeken, biermusea, en bierfestivals. Het Observatorium voor de Belgische Biercultuur fungeert als overlegplatform voor de betrokkenen rond de Belgische biercultuur.

6.1.2 Register van Goede Borgingspraktijken

Ludodiversiteit

'Ludodiversiteit' betekent zoveel als diversiteit aan sport, spel en beweging. Het Sportimonium – sportmuseum en documentatiecentrum in Hofstade-Zemst – nam het voortouw om tradities rond volksspelen in Vlaanderen levend te houden. Het gaat over meer dan 20 traditionele sporten, waaronder schiet-, bol-, werp- en balspelen. De borgingsacties omvatten documentatie en onderzoek, educatief materiaal, demonstraties, een uitleendienst van traditionele spelen en een volkssportentuin. Hun volgehouden inzet kan als voorbeeld voor anderen dienen en werd bekroond met een inschrijving op Unesco's Register van Goede Praktijken rond het Borgen van Immaterieel Cultureel Erfgoed in 2011.

Beiaardcultuur

De beiaardkunst – het musiceren op torenklokken met stokkenklavieren – is een eeuwenoude muzikale traditie die typerend is voor de Lage Landen. De Unesco-erkenning voor de beiaardcultuur in 2014 was een extra opsteker voor de inspanningen van de beiaardgemeenschap die op tal van creatieve en doorgedreven manieren samenwerkt om een duurzame toekomst voor deze publieke muzikale praktijk te verzekeren. Het gaat daarbij om de kennis en de kunde van de beiaardiers, het wijzigende repertoire, de traditie van marktbespelingen en zomeravondconcerten, opleidingen, de restauratie en onderhoud van historische beiaarden en de promotie ervan. Het 'Belgian Carillon Heritage Committee' brengt de voornaamste betrokkenen samen rond het borgen van de beiaardcultuur.

6.2 Schematisch overzicht internationale benchmark

Selectieprocedure				
Nederland	Frankrijk	Duitsland	Zwitserland	Finland
<p><u>Selectie:</u> * open peiling in de landelijke inventaris uitgevoerd door erfgoedorganisatie. * een selectie aan kandidaten opgemaakt, met als criteria de Conventie-richtlijnen.</p> <p><u>Beslissing:</u> * commissie (in Raad van Cultuur) maakt een longlist op als advies aan de minister voor Cultuur, voor de eindbeslissing.</p>	<p><u>Selectie:</u> * kandidaten vanuit de landelijke inventaris beoordeeld door het Département du Pilotage de la recherche et de la Politique scientifique, met als criteria de Conventie-richtlijnen.</p> <p><u>Beslissing:</u> * commissie van het departement maakt een advies op aan de minister voor Cultuur, voor de eindbeslissing.</p>	<p><u>Selectie:</u> * open peiling in de landelijke inventaris uitgevoerd door de Duitse Unesco-commissie. * een selectie aan kandidaten opgemaakt, met als criteria de Conventie-richtlijnen.</p> <p><u>Beslissing:</u> * Unesco-commissie maakt een advies op aan de federale cultuurminister en de Cultuurministersconferentie (KMK), voor de eindbeslissing.</p>	<p><u>Selectie:</u> * kandidaten vanuit de landelijke inventaris beoordeeld door de Zwitserse Unesco-commissie, met als criteria de Conventie-richtlijnen.</p> <p><u>Beslissing:</u> * expertencommissie van het dept BiZa maakt een advies op aan de minister BiZa, voor de eindbeslissing.</p>	<p><u>Selectie:</u> * open peiling in de landelijke inventaris uitgevoerd door Fins Erfgoed Agentschap experten commissie. * een selectie aan kandidaten opgemaakt, met als criteria de Conventie-richtlijnen.</p> <p><u>Beslissing:</u> * expertencommissie maakt een longlist op als advies aan de minister voor Cultuur, voor de eindbeslissing.</p>
Eigen criteria (formele richtlijnen) en/of klemtonen (informele vuistregels)				
Nederland	Frankrijk	Duitsland	Zwitserland	Finland
<p><u>Criteria:</u> <u>Thematische diversiteit:</u> * zeer belangrijk, men tracht dit nadrukkelijk in de longlist te verwerken.</p> <p><u>Geografische focus:</u> * <i>Lokaal-nationaal:</i> ruim verspreide tradities zijn een pluspunt. * <i>Spreiding:</i> nastreven van een bredere vertegenwoordiging van overzeese gebieden.</p> <p><u>Internationale positionering:</u> * ondervertegenwoordigde culturen integreren is een doelstelling (diversiteit van Nederland in de verf zetten).</p>	<p><u>Criteria:</u> <u>Thematische diversiteit:</u> * van belang.</p> <p><u>Klemtonen:</u> <u>Geografische focus:</u> * <i>Spreiding:</i> representatieve spreiding van belang, om oververtegenwoordiging van het aantal regio's te voorkomen.</p> <p><u>Internationale positionering:</u> * internationaal profileren als een land met een rijke culturele en sociale geschiedenis.</p>	<p><u>Klemtonen:</u> <u>Thematische diversiteit:</u> * afwisseling nastreven maar afhankelijk van het initiatief vanuit de gemeenschappen.</p> <p><u>Geografische focus:</u> * <i>Lokaal-nationaal:</i> nastreven van ruimer verspreide tradities. * <i>Spreiding:</i> aandacht voor Oost-Duitsland vanwege ondervertegenwoordiging en voor balans tussen landelijke en stedelijke tradities.</p> <p><u>Internationale positionering:</u> * innovatie en originaliteit in kandidaturen is een positief gegeven.</p>	<p><u>Criteria:</u> <u>Thematische diversiteit:</u> * belangrijk, men tracht dit nadrukkelijk in de longlist te verwerken.</p> <p><u>Geografische focus:</u> * <i>Lokaal-nationaal:</i> nationale (tegengaan stereotypen) en lokale belangen (kantonnale evenwichten). * <i>Spreiding:</i> streven naar een brede regionale representatie.</p> <p><u>Internationale positionering:</u> * taalkundig divers, stereotypen weerleggen, inclusief, dialoogbevorderend en maatschappelijk relevant.</p>	<p><u>Criteria:</u> <u>Thematische diversiteit:</u> * belangrijk, men tracht dit in de longlist te verwerken.</p> <p><u>Geografische focus:</u> * <i>Lokaal-nationaal:</i> zoeken naar een balans tussen lokale en landsbrede tradities in hun kandidaten, om een genuanceerde representatie van Finland als geheel te bekomen.</p> <p><u>Internationale positionering:</u> * aandacht voor de inheemse minderheden en voor traditie in interactie met moderniteit.</p>

Opvolging en ondersteuning van geselecteerde kandidaturen				
Nederland	Frankrijk	Duitsland	Zwitserland	Finland
* Ondersteuning bij het finaliseren van dossiers door KIEN.	* Ondersteuning al doorheen het proces vanuit de administratie, zodat er bij de minister al een uitgewerkt dossier ter goedkeuring ligt.	* Ondersteuning van de dossiers door de Duitse Unesco Commissie, inhoudelijk (niet financieel), er worden geen externe agentschappen hiervoor ingeroepen.	* Ondersteuning bij het finaliseren van dossiers door de experten-commissie.	* Ondersteuning bij het finaliseren van dossiers door het Finse cultuur-ministerie en Fins Erfgoed Agentschap.
Multinationale dossiers				
Nederland	Frankrijk	Duitsland	Zwitserland	Finland
<u>Rol:</u> * voorlopig enkel als deelnemer. * initiatief bij de gemeenschap. <u>Procedure:</u> * geen expliciete aparte aanpak, volgt zoveel mogelijk de procedure als bij een gewone kandidatuur.	<u>Rol</u> * zowel als trekker als deelnemer. <u>Procedure:</u> * bij een vraag van buitenaf: i.f.v. de wil van de gemeenschap. * bij initiatief vanuit een Franse gemeenschap: departement steunt i.f.v. het realisme van het tijdschema. * deelname moet meerwaarde hebben.	<u>Rol:</u> * voorlopig enkel als deelnemer. * initiatief blijft bij de gemeenschap. <u>Procedure:</u> * soms advies gegeven aan de gemeenschap om multinationaal te zoeken. * identieke procedure als gewone kandidatuur.	<u>Rol:</u> * als deelnemer. <u>Procedure:</u> * onbekend.	<u>Rol:</u> * als deelnemer. <u>Procedure:</u> * Finland werkt tegen eind 2020 een beleid rond multinationale dossiers uit. Naar alle verwachting zal de procedure sterk gelijklopen met de procedure voor nationale nominaties.